

Ur *Tidsignal* nr 1 2005

Kjell Östberg

Hundra år av gemenskap – men med vem?

Den debatt som under hösten rasat om Lars Ohlys förhållande till kommunismen har åter satt ljuset på vänsterpartiets komplicerade förhållande till sitt förflutna. Detta kan också studeras på ett för många kanske oväntat håll. 2004 firade Vänsterpartiets ungdomsförbund Ung Vänster 100-årsjubileum och gav samtidigt ut en jubileumshistorik, *100 år av gemenskap*. Kjell Östberg har läst boken och förvånats över att flera av bidragen andas förståelse och försvar för det stalinistiska arvet.

”KU-ordföranden Stellan Hermansson deltog i ett delegationsbesök i Polen 1980. En kväll skulle det vara en middag med det polska ungdomsförbundets ledning på en fin restaurang. Den polske ungdomsordföranden kom lite sent. Och till Stellans försvar kan sägas att hans namn i programmet var feltryckt till 'Stella', kanske kan man också säga att det var lite mörkt i lokalen och att Stellan vid denna tid hade halvlångt hår. I varje fall svepte polacken in tog Stellans hand och kysste den, och kom ungefär halvvägs i meningen 'det är roligt att en kvinna blivit ordförande i KU'. Ett antal ursäkter och bortförklaringar senare ville det ändå inte bli någon bra diskussion. Det berodde delvis också på att KU-delegationen, med Stellan som undantag, utbröt i upprepande skratt- och fnitterattacker under återstoden av kvällen”

Hundra år av gemenskap — i kamp för socialism och människovärde. Så heter den historik som Ung vänster har givit ut för att fira sitt hundraårsjubileum. Det är en många gånger härligt brokig bok om en brokig historia. Bara alla de namn på de organisationer som förbundet härleder sitt ursprung ur ger en aning om detta: Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Sveriges kommunistiska ungdomsförbund, Demokratisk ungdom, Vänsterns ungdomsförbund, Kommunistisk ungdom och nu Ung vänster. Det är ingen enhetlig partihistorik. Tvärt om. Boken består av ett femtiotal artiklar av olika längd, intervjuer, minnesbilder och tidningsklipp och de medverkande är partiledare, förbundsstyrelseledamöter, professionella historiker, författare och rörelseaktivister. Långt ifrån alla har sina rötter i den kommunistiska rörelsen. Tillsammans skildrar de 100 år av radikal politik.

Boken är fylld av kamp för rösträtt, mot kriget, mot högervridning, till försvar för ryska revolutionen, för fackliga rättigheter, mot fascism, för Spaniens demokrati, mot atombomben, för Vietnams frihet. Idag gäller det kampen mot rasismen, byggandet av den globala rättviserörelsen, feminismen eller EU-motståndet

Det är tveklöst så att den kommunistiska ungdomsrörelsen under skilda epoker lycktas samla tusentals, ibland tiotusentals, av de mest hängivna, radikala unga socialisterna och att deras arbete har spelat en betydande roll i det svenska samhällets utveckling.

Men det finns en annan sida av den kommunistiska ungdomsrörelsen än kampglada ungdomar och radikalism.

I sitt förord diskuterar bokens redaktör, Moa Elf Karlén, problemen med upplägget av boken, och inte minst dess titel, *Hundra år av gemenskap*. Den titeln kommer du att få skit för, menade en person i hennes närhet och syftade då på de ständigt återkommande konflikter och splittringar som ofta sägs vara vänsterrörelsernas förbannelse.

Hennes svar blir att göra en poäng av mångfalden av bidrag, tolkningar och åsikter. Jag har redan lyft fram att denna inriktning har givit en i många aspekter stimulerande bok

Men jag skulle vilja sätta fokus på en annan aspekt av frågan, med betydlig mer långtgående konsekvenser: Gemenskap med vilka?

Citatet i ingressen till denna artikel ger ett hisnande svar på hur frågan kan besvaras. Det skildrar alltså en episod under en resa som några förbundsstyrelseledamöter gjorde till Polen 1980. Polen 1980, vad är det för särskilt med det?

Sedan arbetarupproren 1970 blodigt slagits ner av den polska armén hade motståndskampen kontinuerligt ökat genom en tilltagande strejkvåg under slutet av 1970-talet. 1980 exploderade det. Hundratusentals arbetare gick ut i landsomfattande strejker med början på de stora skeppsvarven kring Gdansk. Hundratals fabriker ockuperades. Men arbetarna gick ett steg längre i sin försvarskamp. Ur strejkerna växte en kraftfull motorganisering, demokratiska fackföreningar: Solidaritet. Ett år senare slog regimen till, hårdare än någonsin. Hundratals arbetare dödades och skadades, många tusen fängslades och dömdes till långvariga fängelsestraff av speciella krigsdomstolar. I själva upptakten till detta ödesdrama sitter delar av KU: s ledning på lyxrestaurang med dämpad belysning och fnittrar tillsammans med framträdande representanter för den polska slaktarregimen.

Det ryska arvet

Episoden sätter obönhörligt ljuset på den fråga som boken genom sitt breda och icke-exkluderande anslag undviker att entydigt besvara: inställningen till det stalinistiska Sovjetunionen. Den tigs inte ihjäl, tvärt om. Många artiklar berör relationerna, alltifrån anekdoter som den vi redan citerat till längre betraktelser. Kritiken mot stalinismen och Sovjetunionen är omfattande, ibland skoningslös. I en artikel ställs frågan om stödet till stalinismen på 1930-talet är en skamfläck i förbundets historia — men den besvaras inte. Detta är bokens skamfläck.

Stalinismen är inte vilken politisk variation eller avvikelse som helst. Det är en kontrarevolutionär, antidemokratisk, auktoritär strömning. Den har utnyttjat sin statsmakt till att genomföra en rad av 1900-talets mest brutala och oförsvarliga övergrepp på politiska motståndare, till höger eller vänster eller på andra som stått i vägen för dess maktambitioner. Hur många miljoner som utsatts för dessa övergrepp ska vi inte diskutera här. Bara det förhållandet att ingen idag kan ifrågasätta att de måste räknas i miljoner är tillräckligt för att fyllas av vämjelse för stalinismens brott mot mänskligheten. Men stalinismen är också en politisk strömning som står i motsättning till den radikala rörelsens grundläggande traditioner från strategi till demokrati. Ideologiskt omformade den marxismen från ett redskap för kritiskt tänkande till en samling dogmer för att försvara den stalinistiska regimen alla missgärningar. Den kommunistiska ungdomsrörelsen har under bortåt ett halvt sekel stått under inflytande av denna riktning. Att inte lämna ett entydigt svar på frågan om hur Ung vänster idag ställer sig till detta arv öppen är därför inte ett tecken på öppenhet eller icke-sekterism. Det är ett ställningstagande.

Det är framför allt två artiklar som mer djuplodande tar sig an frågan om stalinismen, Henning Süssners ”Solidariteten med Sovjetunionen och arvet efter Stalin. En tung ryggsäck” och Torhild Lamos ”Sveriges kommunistiska ungdomsförbund 1929-1939. Mot fascismens och krigets ohyggligheter”. Artiklarna tillhör de längsta bidragen i boken. Bägge författarna presenteras som historiker och bägge är nära knuta till dagens vänsterparti. Süssner har varit redaktör för den vänsterpartiet närstående tidskriften *Socialistisk debatt* och sekreterare i CMS, Centrum för marxistiska samhällsstudier, Lamo är sekreterare på Vänsterpartiets partikansli. Även om inte heller de skriver officiell förbundshistorik finns det därför av flera skäl anledning att läsa deras bidrag lite mer noggrant. Särskilt Süssners artikel är uppseendeväckande.

Vad är stalinismen?

Det finns naturligtvis ingen möjlighet att inom ramen för denna recension skriva stalinismens

historia. I yttersta korthet: den ryska revolutionen skapade, och var samtidigt en del av en internationell radikaliseringsprocess i slutet av första världskriget. Bolsjevikernas ledare hade alla perspektivet att den ryska revolutionen snabbt skulle och måste — sprida sig vidare västerut för att kunna överleva. Inledningsvis såg det också så ut, men efter några år avstannade den revolutionära processen i Europa, samtidigt som Sovjetunionen härjats av ett förödande inbördeskrig. Förutsättningarna att bygga den första socialistiska staten i ett fattigt och sönderslaget land var ytterst ogynnsamma. En tillfällig ekonomisk liberalisering, NEP, gav en nödvändig ökning av livsmedelstillgångarna, men skapade samtidigt en tilltagande ekonomisk ojämlikhet. Dessutom hade kriget slagit sönder alla demokratiska strukturer. Ur detta kaos växte en politisk byråkrati fram, som gradvis övertog den politiska och ekonomiska makten. Det var ingen utveckling som skedde i det tysta. Redan 1920 kritiserade Arbetaroppositionen inom kommunistpartiet utvecklingen, från 1923 fungerade Vänsteroppositionen som centrum i kampen mot byråkratin. Men från mitten av 1920-talet hade den av Stalin ledda partiapparaten ett fast grepp över parti och stat.

Detta ledde till förödande konsekvenser för Sovjetstaten. Den sovjetdemokrati som upphävts under inbördeskriget återinfördes aldrig. Arbetarråden fick aldrig någon egen makt, och arbetarklassen aldrig några demokratiska rättigheter eller några möjligheter att påverka den politiska utvecklingen. Sovjetunionen blev en enpartistat, där de demokratiska rättigheterna avskaffades också inom partiet. Den internationella kommunistiska rörelsen, inom den kommunistiska internationalen blev ett redskap För den stalinistiska byråkratin.

Den stalinistiska politiken kännetecknades under hela sin existens av kraftiga svängningar, som bara kan förklaras av byråkratins försök att stärka eller behålla sin egen ställning.

I slutet av 1920-talet svängde den sovjetiska politiken hundraåttio grader. Efter att under flera år uppmuntrat marknadsreformer, inte minst inom jordbruket — ”Berika er” hade regimens vänliga uppmaning till kulakerna, de rika bönderna lytt — antogs en första större femårsplan som bl a innebar en våldsam tvångskollektivisering. Under loppet av några år ökade kollektivjordbrukets andel av den brukade jorden från några procent till över 60. Samtidigt skulle kulakerna likvideras ”som klass”. Följden av dessa åtgärder blev en mänsklig, ekonomisk och politisk katastrof.

Det fanns ingen beredskap för den nya politiken, kollektivjordbruken saknade utrustning, det fanns ingen politisk infrastruktur. Varken bönderna eller de nya maktorganen visste vad som krävdes av dem

Miljontals bönder deporterades, en betydande del av dem fick plikta med sina liv. Produktionen sjönk, i vissa fall med hälften och ledde till omfattande hungersnöd. För att kunna genomföra det omöjliga projektet krävdes en våldsam upptrappning av den repressiva apparaten, det är nu den stabila grunden till det stalinistiska lägerinfernet skapas.

Men den stalinistiska ultravänsterpolitiken fick också direkta återverkningar för kommunistpartierna utanför Sovjetunionen, inklusive det svenska, och dess ungdomsförbund. I den klass-mot-klass-politik som alla sektioner av den Kommunistiska internationalen ålades att följa gjordes socialdemokratin — socialfascisterna — , inte högerreaktionen till huvudmotståndare. Eftersom de höll sin sanna natur gömd under demokratins och socialismens förklädnader var socialdemokraterna farligare än t o m fascisterna hette det. Att en sådan analys ledde till katastrofala följder är inte att förvåna. Varje försök att bygga en stark enhetsfront inom arbetarrörelsen var på förhand dömd att misslyckas. I Tyskland lämnade arbetarrörelsens splittring fältet öppet för nazismens maktövertagande.

Oanade framgångar?

Hur beskrivs denna utveckling i Süssners artikel. Jo:

”Klass mot klass-taktiken saknade alls inte en konkret förankring i verkligheten...Fascismen framstod allt mer som ett hot och bara en enad och kompromisslös arbetarklass kunde stå emot. Samtidigt gick Sovjetunionen över till planekonomi och drev fram modernisering av landet med oanade framgångar.” Vidare: ”Några år in på 30-talet visade sig emellertid ultravänsterlinjens svagheter.”

Läs citaten ovan en gång till.

Bakom det som utan reservationer beskrivs som en 'modernisering av landet med oanade framgångar' gömmer sig de katastrofala tvångskollektiviseringarna och de med våld och terror implementerade femårsplanerna. Om den katastrofala ultravänsterristiska klass-mot-klass-politiken där kommunisterna med berätt mod avstod rån att söka ena arbetarrörelsen i kampen mot fascismen sägs att den inte saknade 'förankring i verkligheten' även om det fascistiska maktövertagandet visade 'ultravänsterlinjens svagheter'.

Lamo sammanfattar på ett liknande, å ena sidan/å andra sidan-sätt: ”Klass mot klass-politiken har senare kritiserats för att vara en väg som splittrade arbetarrörelsen i en tid då man borde samla sig mot nazismen. Genom att på ett generellt sätt kritisera socialdemokraterna för att vara 'socialfascister' och klassförrädare blev det svårare att upprätthålla en enhet inom arbetarrörelsen. Samtidigt brukar hävdas att de socialdemokratiska attackerna på arbetares rättigheter och undlåtenheten att ta strid mot kapitalismen och fascismen bäddade för polariseringen inom arbetarrörelsen.”

Folkfronten och Spanien

Lika tvärt som den stalinistiskt styrda Kommunistiska internationalen svängt åt vänster i slutet av 1920-talet, lika tvärt slog man in på en högerlinje efter den tyska katastrofen 1933 — utan att med ett ord göra upp med den tidigare linjen. Nu blev uppgiften för de kommunistiska partierna inte bara att söka enhet med andra delar av arbetarrörelsen, utan också med vad som beskrevs som progressiva borgerliga krafter.

”Räddningen för de trängda kommunisterna blev enhetsfrontslinjen som den här gången omfattade också antifascistiska borgerliga krafter” skriver Süssner, och tar Spanien som exempel.: ”Utifrån en pragmatisk analys av det världspolitiska läget skulle en splittring av den republikanska antifascismen undvikas, även om detta innebar att man sida vid sida med de borgerliga krafterna väkste anarkisternas och trotskisternas socialrevolutionära verksamhet bakom fronten.”

Det är ställt utom allt tvivel att det arbete som det svenska kommunistiska ungdomsförbundet genomförde i solidaritet med kampen mot fascismen i Spanien var av stor betydelse, och unga kommunister utgjorde en betydande del av de svenskar som slöt upp bland de frivilliga i den internationella brigaden. Men detta sätt att beskriva stalinismens roll i det spanska inbördeskriget är inget mindre än en skandal. För det första stödde Sovjetunionen formellt den noninterventionspakt som stormakterna skrev under, och där de förband sig att materiellt inte stödja vare sig den demokratiska republiken eller de fascistiska upprorsmakarna. Också de svenska kommunisterna röstade i riksdagen lydigt, i enlighet med denna linje, *för* ett förbud för svenskar att delta som frivilliga i Spanien. På så sätt undanhölls den spanska folkfronten stöd från västmakterna samtidigt som de fascistiska Tyskland och Italien dränkte Francosidan med vapen. I praktiken upprätthöll inte heller Sovjetunionen förbudet, vilket gjorde att den demokratiska regeringen blev ytterst beroende av det sovjetiska stödet. En betydande del av de tusentals kommunistiska rådgivare som sändes till Spanien kom sedan i själva verket att användas för att kontrollera, registrera och förfölja de som Stalin upplevde som sina motståndare på den demokratiska sidan. Kommunisterna tvekade inte att mörda tusentals och fängsla tiotusentals anarkister och vänstersocialister (att Süssner med traditionellt stalinistiskt språkbruk kallar dessa för trotskister visar i vilken tradition han skriver). Anarkistiskt ledda jordbrukskollektiv upplöstes med blodigt våld. ”De brott som begicks mot POUM [ett vänstersocialistiskt parti] var barbariska handlingar, som utfördes i Spanien av spanska och

utländska kommunister på befallning av republikens enda och över måttan mäktiga allierade, Ryssland”, skriver Hugh Thomas i *Det spanska inbördeskriget*, det klassiska historieverken av den spanska revolutionen. I *Hyllning till Katalonien* ger George Orwell en personlig skildring av samma skeenden. Den som beskriver dessa massakrer på många av de främsta kämparna på den demokratiska sidan mitt under brinnande inbördeskrig som att man kväste — som synonymer anger Svenska akademins ordlista kuva eller stuka — deras verksamhet bakom fronten är nog inte intresserad av att framställa hela sanningen.

Den stora terrorn

Kommunisternas amok mot oliktankande i Spanien kan bara förstås mot bakgrund av den samtida utvecklingen i Sovjetunionen. ”Vad angår Katalonien har uppreisningar av trotskister och anarkister börjat och kommer att bedrivas med samma energi som i Sovjetunionen” proklamerade det ryska partiorganet Pravda. Det sena 1930-talet är den stora terrorns tid. Under loppet av några år arresterades, dömdes och avrättades eller deporterades många miljoner. Inledningsvis var det framför allt personer med 'fel klass' som drabbades: kulaker eller andra med 'fel' social härkomst. Snart vändes förföljelsen mot allt fler grupper av 'antisovjetiska element'. Mest uppmärksammade har kanske de utrensningar som riktades mot ledare och medlemmar i kommunistpartiet; skådeprocesserna mot den ryska revolutionens främsta företrädare, som Zinovjev, Kamenev eller Bucharin. 72 av 93 medlemmar i det ryska ungdomsförbundets centralkommitté arresterades. Dessa händelser behandlas i en bisats i Süssners artikel: ”De kommunister som attackerade Stalins linje... bekämpades hänsynslöst politiskt — och fysiskt om de hade otur att befinna sig i Sovjet på 1930- och 40-talen”. Om alla andra miljoner, kommunister eller inte, en öronbedövande tystnad.

Låt mej vara tydlig. Det är inte så att Süssner systematiskt förnekar brott, övergrepp eller politiska missgrepp som begåtts av den stalinistiska regimen. Han pekar på den orimliga personkulten, nämner i förbigående 1930-talet skräckvälde, den okritiska lojaliteten med Moskva. Det är värre än så.

Stalinismen — en nödvändig reserekvisita

För samtidigt finns hela tiden ett latent ”å andra sidan”. Det är detta jag har velat illustrera med exemplen ovan, ständigt ett försök att förstå, ibland försvara, trots allt. Redan inledningsvis slås tonen an: ”Mycket riktigt så var personkulten kring Stalin ... under en viss tid närmast bysantinsk. Å andra sidan kan samma sak sägas om hatet mot Stalin.” ”Visserligen utvecklades Kom-intern hastigt åt ett håll som gjorde att organisationen på längre sikt blev en hämsko förde flesta kommunistpartierna snarare än ett stöd i den revolutionära kampen, men denna process följde en logik som givetvis bara kan förstås i ett historiskt sammanhang.” Detta ”men” ger Süssners inställning ett nötskal. Han menar, på fullt allvar, att stalinismen, trots allt, kan försvaras. Och nu jag läser inte bara mellan raderna. Detta är Süssners avslutande *Credo*. Allra sist i artikeln citerar han, felaktigt, CH Hermansson bild av beroendet av det stalinistiska Sovjetunionen som en tung ryggsäck som partiet tvingats släpa på.

Dock, summerar Süssner: (min kursivering) ”Denna ryggsäck har periodvis varit mer eller mindre besvärande, *men sammanfattningsvis kan konstateras att den nog varit en nödvändig reserekvisita för en antikapitalistisk rörelse som ville undvika såväl reformism som politisk betydelselöshet*”.

Jag trodde först att jag läst fel, med det står så. Stalinismen har varit nödvändig för den kommunistiska rörelsen, det är den som garanterat partiets politiskt korrekta kurs. Vad Süssner säger kan jämföras med att centerpartiet idag skulle säga att de antisemitiska strömningar som fanns i bondeförbundet under 1930-talet i och för sig innehöll många osmakliga sidor, men att de å andra sidan varit ett nödvändigt resällskap för partiet för att

undvika politisk betydelselöshet.

Att publicera en sådan artikel utan ett ord till kommentar är inte uttryck för att medvetet ”bevara spänningen mellan olika ståndpunkter”, som Ali Esbati skriver i sin inledning. Det är att ge stalinismen en ställning som en riktning som går att rättfärdiga som en legitim del av förbundets historia.

Det är att lämna alla dem i sticket som trott att stalinismen tillhörde ett förflutet som inte gick att försvara. I en intervju i boken beskriver Tanja Linderborg, född in i partiet och aktiv i Demokratisk Ungdom på 1950-talet, den långa och smärtsamma process som uppgörelsen med stalinismen inneburit. Till sist fick hon inse att hon burit på en livslögn. Men i Ung vänsters jubileumsbok är denna livslögn en respektabel del av förbundets historia. Ja, för vissa är den nödvändig.

Vad finns kvar?

En fråga som helt naturligt inställer sig är hur pass representativ den syn Süssner företräder är. I vilken utsträckning är det så att försvaret för stalinismen och det stalinistiska Sovjetunionen levt kvar långt in i vår tid?

Det svenska kominterntrogna kommunistpartiet, SKP, hade sedan 1929 — då det bröt sig ur det existerande, allt mer sovjetkritiska ursprungliga kommunistpartiet som snart bytte namn till Socialistiska partiet — i huvudsak lydigt följt de direktiv som utfärdats i Moskva. Försvaret av terrorn i Sovjetunionen, Hitler-Stalinpakten 1939, krossandet av arbetarupproren i Östtyskland, Polen och Ungern under 1950-talet blev självklara delar av det svenska partiets och inte minst dess ungdomsförbunds program.

I början av 1960-talet inleddes en period av omprövning inom partiet. Orsakerna var flera. Framför allt krossandet av Ungernrevolten 1956 hade fått många intellektuella att ompröva sin inställning till det sovjetiska systemet. Chrusjtjovs avslöjande av vissa av Stalins brott på den ryska partikongressen samma år skapade ett utrymme för en kritisk hållning inom kommunistpartierna. Särskilt viktigt blev den tilltagande 60-talsradikaliseringen som kritiserade både den förstenade stalinismen och socialdemokratin och istället sökte sig till en fri och odogmatisk marxism.

Denna nya vänster fick inom kommunistpartiet en kraftfull anhängare i CH Hermanssons, som 1964 valdes till partiordförande. Han kritiserade i tilltagande hårda ordalag det sovjetiska systemet och avbröt det mesta av partiets utbyte österut. (Se Werner Schmidts artikel i detta nummer av *Tidsignal*)¹.

Även om partiet efter Hermansson inte längre kan beskrivas som ett traditionellt stalinistiskt parti blev omskolningen en lång och smärtsam process. Delar av partiets ledning och kärntrupper var allt för beroende av det ryska arvet, ideologiskt, socialt och materiellt. De öppet sovjet-vänliga gammalkommunisterna samlade vid partiledarvalet 1975 över 30 %. Arvet från Stalin skulle också dyka upp på nytt från ett oväntat håll. Under 1970-talet fick partiet konkurrens av mer renläriga kommunistiska grupper, sprungna ur den nya vänstern, som vid sidan av sina hyllningar av Mao bidrog till att göra Stalin mer rumsren inom delar av den radikala rörelsen.

Den slutliga frigörelse som moskvakommunisternas uttåg i samband med att APK bildades 1977/8 skulle kunna ha inneburit vändes emellertid i sin motsats. Den nya partiledningen under Lars Werner krävde att Vpk ensamt skulle företräda de svenska kommunisterna. Hyllningstelegrammen, kongressutbytena och suparesorna avvecklades inte, de tilltog. Det verkar som det skedde en backlash under 1980-talet.

¹ Se [Vänsterns väg](#)

Det finns naturligtvis många förklaringar till detta. En näraliggande är att även den nya partiledningen i stor utsträckning rekryterats till partiet under 1950-talet och fått sin skolning under senstalinismen. Men vad som verkar vara betydligt allvarligare för dagens vänsterparti är att delar av den nya generation som rekryterades under 1970- och 80-talen också kom att skolas in i denna tradition.

När partiet i början av 1970-talet startade ett nytt ungdomsförbund kom initiativet från Göteborg, av grupper som stod Moskvakommunisterna nära. Detta kan vara en förklaring till varför just ungdomsförbundet tidigt var pådrivande i utbytet med Östeuropa. En annan var att 1980-talet var en period av tilltagande politisk polarisering och nytt kallt krig med en kraftfull höger på offensiven. Många unga föll i samma fålla som kommunisterna på 1930-talet: kände tvånget att välja mellan USA-imperialismen och Sovjet. Det är under denna tid som Lars Ohly och flera andra i Vänsterpartiets nuvarande ledning skolades till kommunisterna.

Idag har de som var aktiva i ungdomsförbundet vid denna tid förklarat de täta kontakterna med öst med att de hade ett gott syfte: att försöka påverka broderorganisationerna, att reformera och demokratisera dem. I efterhand kan man konstatera att, om detta verkligen var syftet, strategin mildt sagt inte var särskilt framgångsrik. I praktiken innebar den att medan andra socialister planerade och genomförde insamling och smuggling av stencilapparater och annat stöd till Solidaritet kunde unga vänsterpartisterna sitta och smörjde kråset på lyx-restauranger med representanter för polska ungdomsförbundet.

Om vi ett ögonblick lämnar det förflutna blir nästa fråga om det är så att denna historia idag på något sätt påverkar den kommunistiska ungdomsrörelsens politik. Ja, inte så att vi skulle tro att någon förespråkar massavrättningar eller tvångskollektiveringar. Men det ryska arvet har också visat sig påverka den kommunistiska rörelsens inställning till centrala frågor som rör strategi och demokrati. Vad är det för politiskt program som Süssner anser räddat rörelsen från politisk betydelselöshet?

Strategi och demokrati

Det är ingen tillfällighet att 1930-talet är en tid som ägnas stor uppmärksamhet i boken. Under loppet av ett årtionde prövas de två extremerna i den kommunistiska rörelsens strategi, stalinismens *Skylla* och *Charybdis*: den sekteristiska ultravänsterismen och den opportunistiska folkfrontspolitiken. Bägge var katastrofala. De bidrog till det historiska nederlag som arbetarrörelsen led under denna tid och som gjorde att arbetarklassen stod avväpnad inför den annalkande katastrofen, det andra världskriget. Men den kommunistiska rörelse som har sina rötter i stalinismen har aldrig i grunden kunnat bryta sig loss från den tvångströja som dessa två ofruktbara alternativ inneburit. I praktiken har det inneburit att den svenska kommunismen i regel prioriterat ett parlamentariskt kompromissande och skjutit den radikala kampen på framtiden (alltså folkfrontsstrategin). För att kunna ställa frågan annorlunda, för att hitta förbindelsen mellan nödvändiga dagskrav och arbetet på att idag påbörja kampen för en annan värld måste man knyta an till andra traditioner. Till det strategiska tänkande som utvecklades med det tidiga Kominterns övergångsstrategier, till 1960-talens försök att utmana reformismens och stalinismens stelbenthet — eller till diskussionerna i dagens nya vänster. Det är för övrigt denna fråga som Daniel Bensaïd ingående diskuterar i sin artikel i detta nummer av *Tidsignal*.²

Stalinismen är en öppet antidemokratisk ideologi där raserandet av de proletära maktorgan, förbud mot flerpartisystem och fraktionsförbud inom det kommunistiska partiet var hörnstenar. Har maktresurser funnits har man inte tvekat att implementera denna syn med våld och terror. I länder där styrkeförhållandena varit mindre gynnsamma har man fått nöja sig med trakasserier och uteslutningar. En följd har blivit att man i den stalinistiska traditionen inte

² Se [Förändring och alternativ](#)

heller haft intresse av att utveckla eller stödja alternativa demokratiska modeller vid sidan av de borgerligt parlamentariska. I praktiken har detta inneburit två saker: Stalinismen har misskrediterat den socialistiska demokratin och i mångas ögon skapat en motsättning mellan socialism och demokrati. Samtidigt har man de borgerliga demokratierna givit legitimitet åt det viktigaste ideologiska kittet för den västerländska kapitalismen, den parlamentariska demokratin ”vars blotta existens berövar arbetarklassen idén om socialismen som en annan sorts stat”.

I allt väsentligt har den svenska kommunistiska rörelsen anammat dessa perspektiv. Vänsterpartiet ansluter sig i sitt nya partiprogram utan reservationer till den borgerliga parlamentarismens principer, möjligtvis spetsad med lite civil olydnad. En annan demokrati är uppenbarligen inte möjlig. Ansvarstagandet för dagens besparingar och nedskärningar av den offentliga sektorn är det senaste exemplet på oförmågan att koppla samman den dagliga kampen med mer samhällsomvandlande ambitioner. Ung vänsters officiella inställning är tydligen att ”avstå från att recensera partiet”. Men var står förbundet egentligen i förhållande till denna tradition?

Den som på visst avstånd har följt förbundets dynamiska utveckling under de senaste åren borde kanske inte ha anledning att oroa sig. I kampen mot rasismen, mot kvinnovåldet, i globaliseringsrörelsen har Ung vänster spelat en framträdande, ibland avgörande roll. Men det var inte den revolutionära glöden som saknades för 1930-talet ungtkommunister heller. Hur länge kan Ung vänster huka? När blir uppgörelsen med historien fullbordad?

Lästips: mer om V:s problematiska historia

Anders Hagström: [Bättre kan ni, Flamman!](#) och [Från SKP till Vänsterpartiet](#)

Per Meurling: [Kommunismen i Sverige](#) (bok från 1950)

[Vänsterpartiet 100 år - en artikelsamling](#)

[Lik i garderoben?](#) En rapport om SKP/VPKs internationella förbindelser
[Recensioner av \(v\):s vitbok "Lik i garderoben"](#) .